
Transnationaaliset ja kääntyvät hyvinvointivaltiot

Pauli Kettunen &
Klaus Petersen (toim.):
*Beyond Welfare State
Models. Transnational
Historical Perspectives on
Social Policy.* Cheltenham &
Northampton: Edward Elgar,
2011. 247 s.
ISBN 978-1-84844-569-7.

Catherine Kingfisher: *A Policy
Travelogue. Tracing Welfare
Reform in Aotearoa/New Zea-
land and Canada.* New York &
Oxford: Berghahn, 2013. 219
s. ISBN 978-1-78238-005-4.

Hyvinvointivaltioita on totuttu ajattelemaan erilaisten hyvinvointivaltiomallien ja luokittelujen kautta. Toisaalta niiden muutokset tulkitaan usein hypynä tietystä vaiheesta toiseen.

Nyt käsillä olevat kirjat ravistelevat näitä lähtökohtia.

Pauli Kettusen ja Klaus Petersenin toimittama *Beyond Welfare State Models* keskittyy kyseenalaiseen ja täydentämään mallikeskeistä ajattelua, jonka juuret juontavat Richard Titmussin 1970-luvulla tekemään kolmijakoon. Ajattelutapaa vahvisti 1990-luvulla Gøsta Esping-Andersen omalla kolmen hyvinvointivaltioregiimin jaottelullaan, jota on myöhemmin käytetty lukuisten tutkimusten lähtökohtana. Kirjan johdannossa Kettunen ja Petersen tunnustavat, että tällaisten analyttisten ideaalityyppien avulla on opittu paljon hyvinvointivaltioista. Kirja kuitenkin osoittaa malliajattelun lähtökohtien ongelmia.

Malliajattelussa hyvinvointivaltioiden historia käsitetään pitkälti kansallisvaltioiden viitekehäksessä. Näin hahmotetuissa hyvinvointivaltiotarinoissa kansallisvaltiot ovat toimijoita, jotka taistelevat ulkoisen maailman asettamia haasteita vastaan. Näissä taisteluissa valtioilla on niille ominaiset keinot vastata esimerkiksi globaalin kilpailutalouden haasteisiin. Tällaisissa tarinoissa tahtovat unohtua ylikansalliset toimijat ja tekijät. Esimerkiksi globalisaatio ei tapahdu vain valtioiden ulkoympäristössä, vaan myös niiden sisällä sekä valtioihin

perustuvan toiminnan ja ajattelun kautta. Kansallisvaltioiden toimintaan ovat vaikuttaneet muun muassa ylikansalliset lait ja mallien siirtyminen valtiosta toiseen sekä ylikansalliset tavat hahmottaa sosiaalisia ongelmia. Christoph Conrad muistuttaa artikkelissaan myös, että hyvinvointivaltio on ollut vahvasti paikallinen ilmiö. Samoin kuin ”glokaalin” käsitteellä on pyritty hahmottamaan globaalien ja paikallisten voimien vuorovaikutusta, myös hyvinvointipolitiikan tarkasteluissa tulisi pohtia kansallisvaltion ylä- ja alapuolella tapahtuvien prosessien keskinäisiä suhteita.

Lisäksi teos osoittaa ongelmia pyrkimyksissä selittää hyvinvointivaltioiden historiallinen alkuperä rakenteellisilla tekijöillä, kuten modernisaatiolla, sosiaalidemokratian vahvistumisella tai luterilaisuudella. Historiallisten selitysten sijasta teos kiinnittää huomiota hyvinvointivaltion historian monikerroksisuuteen Michel Foucault’n nykyisyyden historian hengessä. Esimerkiksi Pirjo Markkola tuo artikkelissaan esiin luterilaisuuden ja pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin välisen suhteen moninaisuuden ja muuttuvuuden. Luterilainen kirkko ei ole ollut niin yhtenäinen kuin usein oletetaan. Markkolan mukaan kirkon ja sosiaalidemokraattisen hyvinvointivaltion välillä on

vallinnut molemminpuolinen epäluottamus, mutta säästöpolitiikan aikakaudella kirkon edustajat ovat myös puolustaneet pohjoismaista hyvinvointivaltioajattelua. Markkola muistuttaakin tarpeesta huomioida kulloinenkin historiallinen konteksti keskusteltaessa luterilaisuuden vaikutuksesta pohjoismaisiin hyvinvointivaltioihin. Se ei istu yksioikoisesti hyvinvointivaltion syntymisen selittäjäksi, kuten joskus on esitetty.

Ylikansallisen ja historiallisen kontekstin korostamisen lisäksi *Beyond Welfare State Models* tuo malliajatteluun toimijat, jotka vaikuttavat hyvinvointivaltioiden suuntautumisiin ja strategioihin. Nämä toimijat ovat usein paitsi ylikansallisia, myös ei-valtiollisia, kansalaisyhteiskunnan toimijoita. Näin teos elävöittää kuvaa hyvinvointivaltioista, joiden usein ajatellaan kohtalonomaisesti pysyttelevän kerran valitsemillaan poluilla.

A Policy Travelogue puolestaan keskittyy malliajattelun kritiikin sijasta keskusteluihin hyvinvointivaltioiden muutoksista. Samalla se vie lukijan edellisen kirjan Pohjoismaihin painottuvista tarkasteluista Uuteen-Seelantiin ja Kanadaan. Kirja tarkastelee uusliberaalin hallintaregiimin vahvistumista Uudessa-Seelannissa sekä sen

matkaa Uudesta-Seelannista Kanadan hyvinvointipolitiikkaan. Uuden-Seelannin hyvinvointivaltio muistutti – tosin liberaalin mallin piirteillä maustettuna – valtion laajaa vastuuta korostavia pohjoismaisia hyvinvointivaltioita, kunnes 1990-luvulla se teki rivakan suunnanmuutoksen kohti tehokkuutta, kilpailua ja markkina-ajattelua. Uusi hyvinvointipolitiikka korosti, että kansalaiset pitää saada erityisesti työllistymisen avulla pitämään huolta itsestään ja läheisistään. Kun kansalaiset oppivat pitämään itsestään huolen, valtio voi keventää hyvinvointipolitiikan kuluja. Muutos merkityksellistettiin sopeutumisenä globaalin talouden haasteisiin. Uudesta-Seelannista tuli esikuva myös Kanadassa tehdylle hyvinvointireformille, vaikka Kanada oli jo aikaisemmin harjoittanut niukempaa ja kansalaisille ankarampaa hyvinvointipolitiikkaa.

Kingfisherin teoreettisena työkaluna on käsitys hyvinvointipolitiikasta käännöksenä ja sommitelmana. Tätä käsitystä seuraten uusliberaali hallintaregiimi ei siirry mekaanisesti paikasta toiseen, vaan se tulee väistämättä käännetyksi erilaisten toimijoiden välityksellä joksikin, jossa on mukana paitsi uuden regiimin elementtejä, myös jäänteitä vanhasta. Käännöksessä toimijat merkityksellistävät hyvinvointireformia uusilla tavoilla ja pudottavat jotain

pois alkuperäisestä. Tästä lähtökohdasta Kingfisher tuo esille, miten uusliberaali uudistus muutti hyvinvointipolitiikkaa sekä käsityksiä sen kohteista näissä kahdessa valtiossa.

Ensin hän seuraa, miten virallisen politiikan toimijat vievät muutosprosessia eteenpäin. Esiin tulee esimerkiksi, että Kanadassa otettiin mallia Uuden-Seelannin tietoisesta tavasta toteuttaa muutokset niin nopeasti, ettei niihin kohdistuva vastarinta ehdi kunnolla herätä ja toimia. Kaiken kaikkiaan Uuden-Seelannin oppien omaksuminen oli kuitenkin varsin valikoivaa. Kingfisher tarkastelee myös, miten ruohonjuuritasolla toimivat sosiaalityöntekijät osallistuvat poliittikkamuutoksen kääntämiseen. Tässä mukaan astuvat ammattilaisten omat käsitykset, kokemukset ja toimintatavat, joiden kautta he kääntävät uudistusta käytäntöön ja joihin perustuen he myös haastavat sen lähtökohtia. Lisäksi kolmannen sektorin toimijat valvovat esimerkiksi huono-osaisten etu näiden asioidessa valtiollisen hyvinvointipolitiikan edustajien kanssa sekä paikkaavat vetäytyvän hyvinvointivaltion jättämiä aukkoja. Myös Suomessa on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota kolmanteen sektoriin esimerkiksi leipäjonojen katuksuvaan ilmestymisen myötä. Lopuksi Kingfisher tutkii, miten hyvinvointireformi elää toi-

meentulotuen varassa olevien yksinhuoltajaäitien ajattelu- ja toimintatavoissa. Käännösten yllätyksellisyys tulee esille esimerkiksi siinä, että yksinhuoltajien tulkinnoissa uusliberaali itsenäisyys merkitsee ennen kaikkea itsenäisyyttä suhteessa (usein väkivaltaisiin ja huonosti perhettä tukeviin) miehiin – ei suhteessa julkiseen tukeen, mikä oli politiikan tausta-ajatuksena. Näin toimeentulotuki saa merkityksen itsenäisyyttä tukevana tekijänä.

Huolimatta kahteen paikkaan ja hyvinvointipolitiikan eri tasoihin keskittyvän tutkimuksen empiirisestä haasteellisuudesta, Kingfisher kirjoittaa tulokset taitavasti yhtenäiseksi kertomukseksi. Varsinkin politiikan toimeenpanijoita koskeva osuus tuo esille toimien kirjavuuden ja ristiriitaisuuden. Päätöksentekijöiden seuraaminen politiikan kentällä sen sijaan on vaativampi tehtävä, ja sitä koskeva analyysi tuntuukin paikoin huteralta. Yksinhuoltajaäidit taas ovat ottaneet etnografin hyvin vastaan, mutta heitä käsittelevässä osuudessa tarkastelu irtoaa turhan paljon kansalaisten hyvinvointipoliittisesta toimijuudesta. Tämä johtunee ainakin osittain kyseisen ryhmän haavoittuvasta asemasta: uusliberaalin ajattelun itsenäiseksi ja (työ)elämässä menestyväksi subjektiksi ei niin vain muututa, eikä yksilöllä välttämättä ole varaa kapina-

henkeenkään, jos perheen toimeentulo on riippuvainen siitä, miten sosiaalityöntekijät häneen suhtautuvat.

Molemmat kirjat tarjoavat mielenkiintoisia näkökulmia hyvinvointivaltioon. Kettusen ja Petersenin toimittama teos auttaa ymmärtämään hyvinvointivaltion historiallisuutta ja ylikansallista luonnetta, kun taas Kingfisherin kirja tuo esiin hyvinvointipolitiikan monimuotoisuutta ja paikallisuutta. Suosittelen näitä teoksia erityisesti kurssikirjoiksi, sillä ne avaavat mahdollisuuksia tarkastella hyvinvointivaltioksi kutsuttua ilmiötä muutenkin kuin mallien ja suurten poliittisten siirtymien näkökulmista.

Janne Autto